

Nr 308.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående statsunderstöd åt synnerligt skattetyngda landskommuner; given Stockholms slott den 16 april 1917.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att för tilldelande av statsunderstöd i enlighet med i nämnda statsrådsprotokoll angivna villkor och grunder åt synnerligt skattetyngda landskommuner å extra stat under sjunde huvudtiteln för år 1918 bevilja ett förslagsanslag å 600,000 kronor.

Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Conrad Carleson.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 16 april
1917.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern SWARTZ,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena LINDMAN,
Statsråden VON SYDOW,
STENBERG,
FALK,
HAMMARSTRÖM,
MÄRTEN ERICSSON,
ÅKERMAN,
CARLESON,
HANS ERICSON,
DAHLBERG.

Efter gemensam beredning med cheferna för civil-, ecklesiastik- och jordbruksdepartementen anförde chefen för finansdepartementet, statsrådet Carleson följande:

I den till innevarande års riksdag avlätna statsverkspropositionen, sjunde huvudtiteln, punkten 57, föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att i avvaktan på den proposition angående statsunderstöd åt synnerligen skattetyngda landskommuner, som kunde varda förelagd riksdagen, bland de extra anslagen under nämnda huvudtitel för år 1918 beräkna ett belopp av 600,000 kronor.

Jag anhåller nu att få för Kungl. Maj:t anmäla förevarande ärende till fortsatt behandling.

Beskattningen för kommunala ändamål har mångenstädes bland landskommunerna stigit till sådan höjd, att verkligt nödläge i finansiellt avseende inträtt för många kommuner. Enligt verkställd överslagsberäkning uppgick antalet landskommuner med kommunal utdebitering år 1914 av mera än 8 kronor för 100 kronor inkomst till 542 av 2,377. Den högsta utdebiteringen förekom inom Løjsta kommun å Gottland, inom vilken under nämnda år beslutades kommunalskatt å 28 kronor 30 öre för 100 kronor inkomst. Tages härjämte hänsyn till andra inom landskommunerna utgående skatter, kommer nödläget att än tydligare framträda. I det betänkande, som omförmåles här nedan, redogöres närmare för kommunalskattens storlek inom landskommunerna, varjämte behandlas några därmed sammanhängande spörsmål; se sid. 39—50 i betänkandet.

Iulledning.

Frågan om hjälp åt ekonomiskt tryckta kommuner har under tidigare år vid olika tillfällen upptagits till behandling. Salunda hava inom riksdagen väckts flera förslag till lindring i kommunernas ekonomiska bördor för allmänna fattigvården och skolväsendet. Dessa förslag, vilka väcktes av enskilda motionärer vid 1904, 1905, 1907 och 1908 års riksdagar, ledde emellertid icke till något resultat. Vidsträcktare syftemål hade en annan vid sistnämnda års riksdag väckt motion, i vilken hemställdes, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t begära, att allsidig utredning så snart som möjligt anställdes rörande vilka kommuner, som ägde alltför ringa ekonomisk bärkraft i förhållande till sina skattebördor, samt att det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning, måtte framläggas för riksdagen. Denna motion föranledde skrivelse från riksdagen till Kungl. Maj:t den 3 juni 1908, vari anfördes bl. a. följande:

Historik.

»Riksdagen anser en utjämning i viss mån av de kommunala skatterna, då dessa trycka alltför ojämnt, vara önskvärd. De nu tillgängliga statistiska uppgifterna lära dock icke vara tillräckliga för att av desamma erhålla en för denna frågas bedömande tillförlitlig utredning, vilken dock enligt riksdagens mening bör begränsas till en undersökning rörande vilka kommuner, som äga alltför ringa ekonomisk bärkraft i förhållande till sådana skyldigheter, vilka staten genom sin lagstiftning ålägger dem och således icke äro av uteslutande kommunal natur, utan tillika äro av beskaffenhet att tjäna statsändamål.

Riksdagen får alltså anhålla, det täcktes Eders Kungl. Maj:t så snart som möjligt låta anställa en allsidig utredning rörande vilka kommuner, som äga alltför ringa ekonomisk bärkraft i förhållande till dem ålagda skyldigheter för ändamål, de där tillika kunna anses vara statsändamål, samt därefter för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen giver anledning.»

Med anledning av denna skrivelse uppdrogs genom Kungl. Maj:ts beslut den 5 mars 1909 åt förste aktuarien Edv. Söderberg att verkställa

en förberedande statistisk utredning uti ifrågavarande ämne. På grund av Kungl. Maj:ts bemyndiganden den 14 oktober och den 18 november 1910 tillkallade dåvarande chefen för finansdepartementet, vilken fattade riksdagens skrivelse såsom syftande till fullständig revision av den kommunala beskattningen, *dels* professorn vid Stockholms högskola Gustav Cassel att utarbeta en översikt över kommunalbeskattningens utveckling och gestaltning inom vissa främmande länder, *dels ock* sakkunniga personer att inom finansdepartementet biträda med utförandet av de arbeten, vilka kunde anses erforderliga för lösningen av kommunalskattefrågan, (de s. k. kommunalskattekommitterade).

De båda förstnämnda utredningarna äro avslutade. Söderberg fullbordade och utgav från trycket den 6 november 1911 en förberedande statistisk undersökning rörande landskommunernas och köpingarnas ekonomiska bärkraft, och Cassel överlämnade den 15 april 1912 till dåvarande chefen för finansdepartementet en »översikt över kommunalbeskattningens utveckling och nuvarande gestaltning inom vissa främmande länder», vilken likaledes utgivits från trycket.

Kommunalskattekommitterade hava (februari 1917) angående sitt arbete meddelat följande:

De hade avslutat, men ännu icke avlämnat förslag till omläggning av själva beskattningsgrunderna, eller s. k. skattereglering. Vål kunde genom denna åstadkommas en här och var ganska avsevärd ökning av beskattningsföremål med bidragsskyldighet till kommunen och därigenom vinnas motsvarande minskning av skattetrycket, men ojämnheten i tillgången på beskattningsföremål och därav föranlett alltför hårt skattetryck inom vissa kommuner i jämförelse med andra komme säkerligen att i allt fall till icke ringa del kvarstå. Då alltså utöver skatteregleringen ytterligare borde vidtagas åtgärder med skatteutjämning till syfte mål, torde ett kommande led i kommitterades arbete omfatta uppgörande av förslag till sådana åtgärder.

Emellertid föreslog Kungl. Maj:t i 1912 års statsverksproposition under sjunde huvudtiteln, att riksdagen skulle på extra stat för år 1913 bevilja ett anslag av 600,000 kronor att tilldelas de landskommuner och köpingar, där ett mera stadigvarande, synnerligt betungande skattetryck vore rådande. Vid ärendets föredragning inför Kungl. Maj:t framhöll dåvarande chefen för finansdepartementet, att det måste antagas komma att kräva rätt lång tid, innan en högst välbehövlig lindring kunde i sammanhang med den slutliga kommunalskatteformen beredas de av oskäligt höga skatter mest betungade landskommunerna samt att han förty funnit angeläget att tillse,

om ej genom provisoriska åtgärder kunde åstadkommas lättnader i dessa kommuners skattetryck.

De grunder, efter vilka statsunderstöd åt skattetyngda kommuner borde lämnas, voro i propositionen sammanfattade på följande sätt:

»Till kommun, som under de senaste tre åren före det, varunder ansökan om statsunderstöd göres, varit för kommunens utgifter betungad med ett skattetryck av i medeltal mera än 8 kronor bevillningskronan (= 80 öre per gammal kommunalfyrk),

samt vars utgifter för folkskoleväsendet och fattigvården under det år, då ansökan om understöd göres, efter avdrag av sådana statsbidrag och andra kommunens inkomster, som omedelbart hänföra sig till skolväsendet eller till fattigvården, överstigit det medelbelopp per bevillningskrona, varmed dessa utgifter med nyssnämnda avdrag enligt den officiella statistiken under de tre senaste år, för vilka den i tryck föreligger, drabbat rikets landskommuner,

må extra statsunderstöd kunna lämnas till högst det belopp, som erfordras för berörda utgifters nedbringande till nyss anmärkta medelbelopp per bevillningskrona,

med den ytterligare begränsning likväl, att det extra statsunderstödet icke heller må uppgå till högre belopp, än att understödsbeloppet kunnat nedbringa det kommunala skattetrycket för året med högst 25 procent, i den mån det legat över 8 till och med 9 kronor bevillningskronan, högst 50 procent, i den mån det legat över 9 till och med 10 kronor bevillningskronan samt högst 75 procent, i den mån det legat över 10 kronor bevillningskronan.

Såsom villkor för statsunderstöds erhållande bör vidare gälla, att kommunen i laga ordning beslutat, att stämma för uppbörd av den del av kommunalskatten, som motsvarar en debitering, överstigande 8 kronor bevillningskronan, icke kommer att hållas tidigare än i juni månad det år, då skatten skall erläggas.»

Statsutskottets majoritet hemställde, att Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag icke måtte bifallas av riksdagen, varemot nio reservanter inom utskottet i huvudsak tillstyrkte Kungl. Maj:ts förslag. I första kammaren bifölls utskottets utlåtande med 65 röster mot 49, varemot i andra kammaren reservationen bifölls med 98 röster mot 82. Vid gemensam omröstning, som företogs i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut, avslogs Kungl. Maj:ts framställning med 195 röster mot 165, vilka avgavs för bifall till reservationen.

Under nionde huvudtiteln i 1912 års statsverksproposition föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att till *understöd åt synnerligt betungade väghållningsdistrikt* på extra stat för år 1913 anvisa 400,000 kronor (i stället för under år 1912 utgående 150,000 kronor). Uti en i andra kammaren väckt motion hemställdes om anslaget höjning till 800,000 kronor. Icke något av förslagen vann riksdagens bifall.

Slutligen väcktes både vid 1914 och vid 1915 års riksdagar motioner med syftemål att söka åstadkomma lindring i kommunernas skattebördor, men ej heller dessa motioner biföllos av riksdagen.

Utförligare redogörelse för ovan angivna förslag återfinnes å sid. 14—39 i det betänkande, som omförmäles här nedan.

Den 8 juli 1916 erhöll min företrädare i ämbetet av Kungl. Maj:t be- myndigande att tillkalla sakkunniga personer med uppdrag att efter samråd med kommunalskattekommitterade utreda, huruvida, i avbidan på definitiva anordningar för åstadkommande av större likformighet i det kommunala skattetrycket, provisoriska åtgärder kunde vidtagas för avvägbringande av skattelindring i kommuner med oskäligt hög utdebitering för kommunala ändamål, samt utarbета det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning. Berörda den 8 juli tillkallades såsom sakkunniga för fullgörande av nämnda uppdrag ledamoten av riksdagens första kammare landshövdingen Alexis Hammarström, ledamöterna av riksdagens andra kammare greve Raoul Hamilton, hemmansägaren Ernst Otto Magnusson och friherre Erik Palmstierna samt revisionssekreteraren Erik Lilienberg. Dessa överlämnade den 3 februari 1917 förslag till kungörelse angående statsunderstöd åt synnerligt skattetyngda landskommuner jämte formulär och tillhörande motivering. Förslaget till kungörelse torde såsom bilaga A få fogas till detta protokoll. Det väsentliga innehållet i betänkandet är följande.

De sak-
kunniga.

Sedan en ingående statistisk redogörelse i fråga om mest skattetyngda kommuner lämnats (se sid. 45—50 och 89—200 i betänkandet), yttra de sakkunniga följande:

Skatte-
trycket
exponent
för under-
stödsbehovet.
(Sid. 53—56.)¹

»Då det gäller att bestämma, vilka omständigheter skola anses av-
görande för frågan om behovet av understöd, synes skattetrycket inom
kommunen — i främsta rummet trycket av kommunalskatten — kunna be-
traktas såsom utslagsgivande. Vid frågans behandling i riksdagen fram-
ställdes åtskilliga erinringar,¹ gående ut på, att skattetrycket såsom exponent
för understödsbehovet ofta nog vore missvisande, dels i och för sig till
följd av otillförlitligheten i fastigheternas, särskilt jordbruksfastigheternas,
taxering, dels ock såtillvida, att skatten icke ensam vore avgörande för
frågan om behov av understöd föreläge; särskilt bostads- och livsmedels-
förhållandena inom kommunen förmenades därvidlag icke sakna betydelse.

Vad först angår frågan om fastighetstaxeringens tillförlitlighet torde
det visserligen vara obestriddigt, att taxeringen av fast egendom och

¹ Sidhänvisningarna i denna och följande kantrubriker asyfta betänkandet.

särskilt av jordbruksfastighet mångenstädes är behäftad med så betydande brister, att taxeringsvärdena icke kunna anses jämlika i olika taxeringsdistrikt och att följaktligen höga kommunalutskylder inom en kommun icke undantagslöst utmärka ett motsvarande tryckt ekonomiskt läge för kommunen. Men å andra sidan lär det dock icke kunna förnekas, att trots mer eller mindre otillfredsställande taxering det kommunala skattetrycket är den enda någorlunda tillförlitliga mätare av kommunens ekonomiska läge, som under förhandenvarande omständigheter står till buds. Möjligheten av för låg fastighetstaxering har dock i de sakkunnigas förslag beaktats och till en början föranlett en reducering av de understödsberättigade kommunernas antal genom fordran på ett högre skattetryck såsom villkor för understöds erhållande än det, vartill anledning kunde förefinnas med hänsyn tagen till medeltalet för kommunalskatten i rikets samtliga landskommuner, vilket medeltal enligt hos statistiska centralbyrån verkställd överslagsberäkning torde kunna anslås till 6 kronor för 100 kronor inkomst. I den siffran, vartill enligt förslagets 2 § understödsberättigad kommuns skattetryck skulle lägst uppgå, kan nämligen kommunalskatten anses ingå med vid pass 8 kronor. Här finnes sålunda en marginal på ungefär 2 kronor, inom vilken bristfällig fastighetstaxering kan förekomma utan att ändock föranleda understöd åt kommun, vars kommunalskatt icke ligger över nyssberörda allmänna medeltal. Hur marginalen kommer att gestalta sig under närmaste framtiden är ej lätt att säga, då åtskilliga nytillkomna omständigheter verka i skilda riktningar. Å ena sidan torde det sjunkande penningvärdet och kommunernas utgifter för pensionsförsäkringen medföra höjning av skattemedeltalet. I samma riktning kommer även den omständighet att verka, att allt eftersom 1910 års lönereglering för prästerskapet genomföres, församlingsavgifter till dess avlöning uttagas såsom annan kommunalskatt. Å andra sidan märkes, att då ovan angivna medeltal beräknats efter den kommunalskatt, som påförts under åren 1904—1913, har säkerligen till medeltalets sänkning verkat den allmänna fastighetstaxeringen år 1913 med dess höjning av taxeringsvärdena. Ännu mera torde så bliva förhållandet med 1918 års taxering.

Emellertid torde det finnas enstaka kommuner, där fastighetstaxeringen är bristfällig i sådan grad, att än verksammare garantier erfordras mot missbruk av understödsrätten. För sådana kommuners vidkommande har i författningsförslaget (se 6 §) intagits en bestämmelse, att understöd icke må utgå, därest det höga skattetrycket kan anses hava väsentligen orsakats därav, att jordbruksfastigheterna inom kommunen taxerats lägre än vad inom länet i allmänhet i sådant avseende gäller. Att härvid icke

kan bliva tal om någon strängt genomförd matematisk beräkning torde vara uppenbart; allenast ett generellt omdöme har ansetts kunna ifrågakomma.

Vad härefter beträffar synpunkten, att förutom skattetrycket även bostads- och livsmedelsförhållandena vore av vikt vid avgörande av frågan huruvida en kommun borde tilldelas understöd, har nämnda synpunkt framkommit bl. a. i sammanhang med följande erinran: Statsunderstöd till skattetyngda landskommuner innebure i själva verket ett partiellt överflyttande av skattebördan från kommunen på staten, d. v. s. från dem, som vore skattskyldiga till kommunen, på dem, som vore skattskyldiga till staten. Då statens inkomster till väsentlig del utgjordes av de indirekta skatterna, skulle en dylik överflyttning av skattebördan närmast medföra en ökning av dessa skatter och en ökad börda för dem, som hade att betala desamma. De indirekta skatterna utginge emellertid till övervägande del från städerna och industrisamhällena, och borde vid sådant förhållande denna överflyttning icke komma i fråga annat än under förutsättning bl. a., att bostads- och livsmedelsförhållandena vore likartade för dem, som erhöle lättnad i skattebördan, och för dem, å vilka den väsentligaste delen av denna skattebörda överflyttades.

Även om ovan angivna synpunkt tillades ett visst berättigande och även om man skulle utgå från att bostads- och livsmedelskostnaderna i regel ställa sig lägre på landsbygden än i städer och industrisamhällen och att det stora flertalet av landsbygdens invånare åtnjuter förmåner, som följa med naturahushållningen, bör emellertid härvid ihågkommas, att mot nämnda förmåner stå motsvarande lägre priser, som erhållas för därstädes alstrade produkter. För övrigt är det ej heller sagt, att ifrågavarande synpunkt, i den mån den kan anses hava berättigande, kan komma till uttryck, då det gäller att bestämma villkoren för understödets beviljande. Det lär nämligen icke kunna förutsättas, att Kungl. Maj:ts befallningshavande, på vars utlåtande Kungl. Maj:ts beslut i ärendet kan antagas i regel komma att grundas, skulle vara i tillfälle att förebringa erforderlig utredning i detta ämne. Dess riktiga bedömande torde för övrigt vara så mycket vanskligare, som bostads- och livsmedelskostnaderna inom skattetyngda kommuner icke torde mera allmänt avvika från vad i detta hänseende förekommer i andra kommuner. För att få någon inblick i hur härmed förhåller sig hava de sakkunniga vänt sig till socialstyrelsen med begäran om undersökning rörande levnadskostnaderna i sådana landskommuner, som under något av åren 1912, 1913 och 1914 beslutat kommunalskatt å 10 kronor eller därutöver för 100 kronor inkomst. Socialstyrelsen har i anledning härav, med förmälan att inom styrelsen för närvarande påginge undersökning av

kostnaderna för livsmedel, bostad och skatter inom riket i dess helhet men att nämnda riksundersökning ännu icke slutförts, till de sakkunniga avlämnat redogörelse för undersökningens resultat beträffande, bland annat, ovan avsedda landskommuner, upptagna till ett antal av 405 stycken. Denna partiella undersökning, vilken liksom riksundersökningen i dess helhet i första hand avsett att beräkna det utgiftsbelopp, som ett normalhushåll — man, hustru och två barn — med årlig inkomst av cirka 2,000 kronor har att vidkännas för ovannämnda levnadskostnader under ett år, innehåller dessutom gruppering av landskommunerna i förhållande till ett approximativt beräknat riksmedelstal för samma kostnader. Detta riksmedelstal, som emellertid omfattar både städer och landsbygd, beräknas utgöra för livsmedel och bostad 1,084 kronor samt för livsmedel, bostad och skatter 1,286 kronor. Grupperingen utvisar, bland annat, att om hänsyn toges endast till livsmedel och bostad, låge 391 kommuner, eller 97 procent av ifrågavarande antal, under riksmedeltalet (72 med 15—10 procent, 223 med 10—5 procent och 96 med 5 procent eller mindre) samt 14 kommuner, eller 3 procent av antalet, över riksmedeltalet (11 med 5 procent eller mindre och 3 med 5—10 procent). Det resultat, vartill undersökningen sålunda lett, lär bekrafta vad ovan antagits, eller att skattetyngda kommuner i allmänhet icke erbjuda något särskilt i ögonen fallande med avseende å levnadskostnadernas höjdläge. Ej heller kunna nämnda kostnader därstädes anses vara anmärkningsvärt låga i jämförelse med förhållandet inom mindre skattetyngda kommuner. Med avseende härå och i betraktande av den omständighet, att levnadskostnadsstatistiken ännu saknar erforderlig fullständighet, hava de sakkunniga vid förslagets utarbetande måst lämna nu omhandlade synpunkt åsido.

I sammanhang med frågan om skattetryckets tillförlitlighet såsom exponent för en kommuns understödsbehov torde vidare böra erinras om, vad även tidigare berörts, att en viss olikformighet kan konstateras i avseende å kommunernas bokföring och att detta förhållande i någon mån försvårar en enhetlig prövning av behovets förhandenvaro och storlek i olika kommuner. Riksdagen har emellertid i skrivelse till Kungl. Maj:t den 17 maj 1913 anhållit om utredning, huruvida och i vilken utsträckning normerande bestämmelser från statens sida borde utfärdas till ledning för bokföringen av kommunernas räkenskaper, varjämte hemställts, att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda. Det torde väl förty kunna förutsättas, att den svårighet, som berörda förhållande skulle i ett eller annat fall kunna medföra vid bedömandet av en kommuns finansiella läge, snart nog skall un-

danröjas. Emellertid har förhållandet föranlett de sakkunniga att söka förskaffa myndigheterna tillfälle till erforderlig kontroll å kommunernas räkenskapsföring i sammanhang med den granskning av den kommunala hushållningen, som skall äga rum vid handläggningen av understödsansökning. Härvid syftas på en i författningsförslaget intagen bestämmelse (se 8 §), att vid ansökan om understöd skola fogas, förutom å kommunalstämma och kyrkostämma under det löpande året fastställda utgifts- och inkomststater, uppgifter i de hänseenden, som innehållas i det vid författningsförslaget fogade formuläret. Detta är avsett att inrymma alla uppgifter ur kommunens räkenskaper m. m., som kunna behövas för ansökningens riktiga bedömande.

Slutligen må i avseende å betänkligheter, som kunna resas mot förslaget, framhållas, att då inom de kommuner, som kunna ifrågasättas till delaktighet i understödet, industrien i allmänhet är föga representerad, den omständigheten icke torde behöva tillmätas större avseende, att på vissa håll olika taxeringsgrunder kunna hava tillämpats vid uppdelning vederbörande kommuner emellan av beskattningsbar inkomst av rörelse, som drives inom två eller flera kommuner.»

*Skatter, som
bestämma
skatte-
trycket.*
(Sid. 57—62.)

I fråga om de skatter, till vilka hänsyn borde tagas vid bedömandet om en kommun skulle anses vara av skatt synnerligt betungad och på grund därav i behov av understöd, anses i första hand kommunalskatten samt därjämte såväl landstingsskatten som vägs skatten böra ifrågakomma. Beträffande landstingsskatten framhålles, att den drabbade inom olika län mycket ojämnt samt att densamma särskilt år 1916 på många håll högst avsevärt höjts, och angående vägs skatten påvisas dess tyngd och ojämnhet år 1914 inom de olika distrikten, varvid erinras, att dryg vägs katt förekomme särskilt inom de fyra nordligaste länen och å Gottland. I fråga om andra utskylder anses den utan åtskillnad till orten drabbande statsbeskattningen icke här böra komma i beaktande. Ej heller tages någon hänsyn till de särskilda avgifterna till prästerskapets avlöning, enär förhållandena, vad anginge kommunmedlemmarnas betungande av dylika avgifter, vore så olikartade, och enär prästlöneregleringarna för övrigt komme att i stor utsträckning genomföras under den närmaste framtiden, varmed avgifterna inginge i kommunalskatten. Beträffande slutligen bidragen till byggnad och underhåll av tingshus och häradsfängelse samt till skjutsentreprenad lämnas samtliga dessa bidrag, såsom i regel rörande sig om relativt obetydliga belopp, utan vidare åsido.

*Skatte-
tryckets
mått.*
(Sid. 62—63.)

Vid överbägande av frågan, vilket mått av skattetryck skulle föreligga, för att en kommun borde anses vara av skatt synnerligt betungad,

stanna de sakkunniga vid att föreslå, att trycket av kommunalskatt, landstingsskatt och vägs katt skulle överstiga 10 kronor för 100 kronor inkomst. Håri beråknas, såsom förut nämnts, kommunalskatten ingå med 8 kronor; resten skulle fyllas av landstingsskatten och vägs katten, vilkas sammanlagda medeltal enligt en i statistiska centralbyrå på grundval av senast tillgängliga siffror verkstålld överslagsberåkning uppskattats till omkring 2 kronor för 100 kronor inkomst.

Enligt förslaget skulle nu angivna skattetryck hänföra sig till de beslut om uttaxering, som fattats under det löpande året, d. v. s. det år, varunder ansöknings om understöd skulle göras. Då emellertid växlingar år från år särskilt i fråga om kommunalskattens storlek talrikt förekomme, och en kommun, som måhånda rent tillfålligtvis ett visst år behövt avsluta kommunalskatt till högt belopp, medan den under de närmast föregående åren haft väsentligt lågre uttaxering, icke torde kunna anses vara av skatt synnerligt betungad, uppstålles såsom ytterligare villkor härför, att skattetrycket skall vara av mera stadigvarande art. Beståmelse i dylik riktning har ock införts i författningsförslaget, i vars 2 § stadgas, att det tryck av ovan angivna tre skatteslag, som förånletts av det löpande och de två nästföregående årens uttaxeringar, i medeltal för dessa tre år skall överstiga 10 kronor för 100 kronor inkomst.

Angående skattetryckets beråknande anföres bl. a. följande:

Beråknandet av skattetrycket inom en kommun vore förenat med vissa svårigheter till följd därav, att vägs katten alltid samt kommunalskatten och landstingsskatten understundom tyngde olika på olika beskattningsföremål, varjåmte vägs katten utginge efter andra grunder ån de andra två skatterna. Givet vore emellertid, att vid skattetryckets beråknande måste byggas å enhetlig grund. Hårutinnan föresloges (se 4 §), att kommunalskatten och landstingsskatten skulle upptagas till det belopp för 100 kronor inkomst, varmed de uttaxerats å inkomst av kapital och arbete, samt att vägs katten skulle beråknas till det belopp för 100 kronor inkomst, som det uttaxerade beloppet per vågfyrk utav inkomst av kapital och arbete motsvarade för 100 kronor sådan inkomst. Om t. ex. inom en kommun kommunalskatten utginge för 100 kronor inkomst med 10 kronor 27 öre av jordbruksfastighet och 10 kronor 44 öre av andra beskattningsföremål, landstingsskatten, för enahanda inkomst råknat, med respektive 1 krona 8 öre och 87 öre samt vägs katten med 21 öre per vågfyrk utav inkomst av kapital och arbete, skulle sålunda det tryck, som nämnda tre skatter tillhåpa utövade å kommunen, beråknas till 12 kronor 1 öre för 100 kronor inkomst. Man rörde sig alltså hår med ett fingerat skattetryck, såtillvida att varje 100-tal kronor

*Skattetryckets
beråknande.*
(Sid. 63—66.)

inkomst inom kommunen antoges, oavsett beskattningsföremålet, varifrån inkomsten härflöte, vara lika belastat av alla tre skatterna. Vad kommunalskatten och landstingsskatten anginge syntes dylikt antagande icke innebära något större avsteg från vad i verkligheten ägde rum. De utginge ju i regel med samma belopp, för 100 kronor inkomst räknat, ur olika beskattningsföremål, och i de fall, där så ej skedde, vore växlingarna icke av mera avsevärd betydelse. Däremot utginge vägs-katten med väsentligt olika belopp för olika beskattningsföremål, och särskilt kunde jordbruksfastigheterna — vilka voro de förhärskande beskattningsföremålen i de kommuner, som nu vore i fråga — synas oproportionerligt tyngda av densamma. Emellertid fullgjordes berörda fastigheters väsentliga åligganden i fråga om vägs-katt in natura, och den uppskattning därav, som särskilda nämnden verkställde, torde icke kunna anses förete den jämlikhet inom olika distrikt, att det vore möjligt att härutinnan räkna med någon enhetlighet i bördan, sådan den framginge ur för handen varande siffror. Också skulle enligt gjord överslagsberäkning minst halva antalet landskommuner i riket komma att bli understödsberättigade, därest vägbördans siffermässiga tryck å jordbruksfastighet skulle vara avgörande, något som icke skulle komma i god överensstämmelse med utgångspunkten för förslaget, enligt vilket endast kommuner med abnormt högt skattetryck borde bispringas.

Här återstode svårligen annan utväg än att räkna efter belastningen å inkomst av kapital och arbete. En oegentlighet vid den föreslagna anordningen vore visserligen, att av kapital och arbete härrörande inkomst, som bevillningstaxerats till lägre belopp än 1 000 kronor och på den grund enligt lag vore fri från vägs-katt, ändock antoges vara tyngd av dylik skatt, och detsamma gällde i fråga om »annan» fastighet, som bevillningstaxerats till lägre belopp än 800 kronor. Då emellertid oegentligheterna icke komme att hava annan påföljd, än att ägare av nämnda beskattningsföremål, d. v. s. kommunens minsta skattebetalare, finge något högre andel i understödet än som strängt taget borde tillkomma dem, hade de sakkunniga ansett sig kunna lämna berörda oegentligheter, som förvisso icke komme att röra sig om annat än obetydliga belopp, utan vidare avseende. En annan påtaglig oegentlighet vore den, att vägs-kattepliktig »annan» fastighet, som ju betalade tre gånger större vägs-katt än inkomst, måste antagas hava tre gånger mindre vägs-katt än den i verkligheten hade och att dess ägare sålunda komme att få minskad andel i understödet. Men då dylika fastigheter torde förekomma tämligen sparsamt i de med förslaget avsedda kommuner och minskningen i allt fall icke kunde antagas hava nämnvärd

betydelse, hade ej heller denna oegentlighet synts böra hindra antagandet av en enhetlig grund för skattetryckets beräkning.

Undantagsvis kunde skattetrycket vara olika inom olika delar av en kommun av den anledning, att ovan avsedda skatter utginge med olika belopp inom de olika kommundelarna. Sålunda kunde kommunen vara uppdelad i skolrotar med olika skolkostnader och därav följande olika hög kommunalskatt, och liknande uppdelning kunde förekomma på fattigvårdens område: fattigrotar med olika fattigvårdskostnader. Om vidare en kommun omfattade två församlingar med olika uttaxeringar för kyrkliga ändamål, bleve naturligtvis kommunalskatten i den kommundel, som omfattade den ena församlingen, en annan än i den andra kommundelen, och slutligen — fast såsom rena undantagsfall — hände det, att landstingsskatten utginge med olika belopp i olika kommundelar samt att en kommun vore uppdelad på olika våghållningsdistrikt med olika vägs katt. I sådana fall som de nu angivna finge särskild beräkning av skattetrycket göras för varje sådan kommundel, inom vilken ifrågavarande skatter tillhoppa utginge med annat belopp än i övriga delar av kommunen.

Förutom ovan angivna bestämmelser, huru skattetrycket inom en kommun skulle kunna på grundval av beslutade uttaxeringar beräknas, anse de sakkunniga nödigt att meddela särskild föreskrift till vinnande av kontroll över att den kommunala uttaxeringen verkställts först sedan alla disponibla tillgångar använts för bestridande av kommunens utgifter. Bland de tillgångar, som härvid komma i fråga, nämnas särskilt skogsaccismedlen, andra fonder och den personliga avgiften till folkskolan. Den åsyftade föreskriften om kontroll å uttaxeringen har inrymts i förslagens 4 § under b), där det föreskrives, att om en kommun icke eller endast delvis begagnat sig av sin rätt att såsom förskott till täckande av utgifter använda skogsaccismedel eller för sådant ändamål icke använt därför eljest tillgängliga medel, skall beräknas den uttaxering, som skulle erfordrats, därest nämnda tillgångar kommit till dylik användning.

Ännu en kontrollföreskrift med avseende å uttaxeringen har intagits i 4 § under c), som innehåller stadgande, att om bland kommunens utgifter ingår annuitet (ränta och amortering) å lån för annat ändamål än kyrko-, folkskole-, fattigvårds- eller sundhetsväsen, skall beräknas allenast den uttaxering, som skulle erfordrats, därest dylik annuitet icke medräknats vid uttaxeringens bestämmande. Med detta stadgande, som upptagits från den av reservanterna i 1912 års statsutskott gjorda hemställan beträffande den ovan omförmälda propositionen i föreliggande fråga, har åsyftats att förhindra kommun från att erhålla understöd för utgifter, som vore av

Kontrollföreskrifter angående uttaxeringen.
(Sid. 66—68.)

uteslutande lokal natur. Härvid har närmast tänkts på annuiteter å lån för teckning av aktier i järnväg, vilka lån enligt den vid betänkandet fogade tabellbilagan 3 (sid. 199) i de där avsedda 424 kommunerna vid 1915 års slut utgjorde ej mindre än 28,2 procent av kommunernas sammanlagda låneskuld. Visserligen anmärktes under debatten i 1912 års riksdag, att om gemensamt lån upptagits för skilda ändamål av lokal och allmän natur, det icke bleve möjligt att reda ut, hur lånet skulle uppdelas på de olika ändamålen. Häremot anföra emellertid de sakkunniga, att, fränsett den omständigheten, att lån av dylikt slag mera sällan torde upptagits av sådana kommuner som de nu ifrågavarande, det väl finge antagas, att erforderlig utredning skulle kunna, under ärendets handläggning av Kungl. Maj:ts befallningshavande, förebringas genom skriftväxling med kommunen.

*Kostnad för
folkskola
och fattig-
vård.*

(Sid. 69—71.)

Senast omhandlade stadgande anknyter till tanken, att statsunderstödet bör avse att bringa lättnad allenast i utgifter, vilka drabba kommunerna för fullgörande av sådana skyldigheter, som tillika kunna anses avse statsändamål, samt att en kommun för att få understöd skall hava under det löpande året beslutat utgifter för dylika skyldigheter utöver visst minimibelopp. Ett strängt särskiljande av berörda skyldigheter från andra kommunala åligganden anse de sakkunniga i fråga om landskommunerna vanskligt nog. I 1912 års förslag antogos utgifterna för folkskola och fattigvård såsom underlag för berättigandet till understöd. Då dessa utgifter voro ostridigt erkända såsom fyllande statsändamål och då de tillhoppa städse utgjort och även framdeles torde komma att utgöra den ojämförligt största delen av landskommunernas utgifter, funnes enligt de sakkunnigas mening icke anledning att i detta avseende frångå nämnda förslag, mot vilket härutinnan för övrigt ej framställts någon erinran inom riksdagen.

I fråga om det minimibelopp, som utgifterna för folkskola och fattigvård skola överstiga, för att understöd må beviljas, erinra de sakkunniga, hurusom 1912 års förslag härutinnan innehöll den bestämmelse, att nämnda utgifter per bevillningskrona skulle under det år, då ansökan om understöd gjordes, överstiga det medelbelopp per bevillningskrona, varmed dessa utgifter enligt den officiella statistiken under de tre senaste år, för vilka den i tryck föreläge, drabbat rikets landskommuner. Det har emellertid synts de sakkunniga lämpligare att i författningsförslaget fixera medelsiffran. Härigenom skulle åtskilliga fördelar vinnas. Sålunda skulle en kommun med ledning av dylik siffra kunna utan vidare avgöra, om ifrågavarande villkor för erhållande av understöd föreläge, och på så sätt kunde onödiga ansök-

ningar undvikas. Vidare sluppe man olägenheten att under handläggning av ett understödsärende två medeltalssiffror föreläge, vilket enligt 1912 års förslag icke skulle kunnat undvikas, enär ny årgång av den officiella statistiken rörande kommunernas finanser plägade utkomma under den tid, som skulle komma att falla mellan avgivandet av Kungl. Maj:ts befallningshavandes yttrande och Kungl. Maj:ts beslut i ärendet.

Vidare anmärkes av de sakkunniga, att med utgifter för folkskola och fattigvård avses de utgifter för nämnda ändamål, som kvarstå efter avdrag för sådana statsbidrag och andra kommunens inkomster, vilka omedelbart hänföra sig till dylika ändamål. Denna definition förekommer i förslaget 3 §. Dessutom framgår av stadgandet i 2 § sista stycket, att av nu avsedda utgifter allenast sådana må komma i fråga, för vilkas bestridande uttaxering beslutats, vilket stadgande innebär, att utgifter, som bestritts med lånemedel, icke skola medräknas, men väl räntor och amorteringar.

Verkställda överslagsberäkningar hava givit vid handen, att om nyss angivna begränsningar i begreppet »utgifter för folkskola och fattigvård» iakttagas, kan förenämnda medelsiffra för åren 1912—1914 beräknas till omkring 5 kronor för 100 kronor inkomst. Från och med 1915 utgår emellertid statsbidraget till folkskolan med väsentligt ökat belopp, och den sänkning i utgifterna, som förorsakas härav, torde kunna uppskattas till omkring 10 procent. Medelsiffran har därför ansetts kunna sättas till 4 kronor 50 öre för nyssnämnda inkomst räknat.

I fråga om de riktlinjer, efter vilka understödet bör begränsas, föreslås (se 7 §), att den kommunala skattebördan för folkskole- och fattigvårdsändamål icke skall lättas utöver vad landskommunerna i allmänhet enligt nyss angivna medelsiffra få vidkännas samt att understödet skall utgå enligt följande skala:

10.01—11: 40 %

11.01—12: 50 %

12.01—16: 60 %

Över 16: 75 %

Understöds-
beloppets
bestäm-
mande.

(Sid. 71—72.)

Till förklaring av skalans innebörd hänvisas till följande tabell:

Skattesats Kr.	Understöd Kr.	Understödet i % av skatte- satsen	Skattesats Kr.	Understöd Kr.	Understödet i % av skatte- satsen
för 100 kr. inkomst			för 100 kr. inkomst		
11	0.40	3.64	21	7.05	33.57
12	0.90	7.50	22	7.80	35.45
13	1.50	11.54	23	8.55	37.17
14	2.10	15.00	24	9.30	38.75
15	2.70	18.00	25	10.05	40.20
16	3.30	20.62	26	10.80	41.54
17	4.05	23.82	27	11.55	42.78
18	4.80	26.67	28	12.30	43.93
19	5.55	29.21	29	13.05	45.00
20	6.30	31.50	30	13.80	46.00

*Processuella
bestäm-
melser.*

(Sid. 72—74.)

*Understö-
dets utde-
lande.*

(Sid. 74—75.)

Processuella bestämmelser hava intagits i förslaget 8, 9 och 11 §§.

I fråga om det sätt, på vilket understödet skulle komma kommunerna till godo, hänvisas till 5, 10 och 11 §§, som härutinnan innehålla följande: För att kommun må erhålla understöd skall i laga ordning hava beslutats, att uppbörd av minst hälften utav den under det löpande året beslutade kommunalskatt skall verkställas tidigast efter utgången av juni månad påföljande år. Verkställes kommunalskattens uppbörd av skilda uppbördsmyndigheter för kommunalstämma och för kyrkostämma, skall nämnda villkor för erhållande av understöd tillämpas å vardera uppbörden. Beviljat understöd må icke — utom i vissa angivna undantagsfall — användas för bestridande av kommunens utgifter, utan skall vid ovannämnda uppbörd genom avkortning å därvid förfallande skattebelopp tillgodokomma de skattskyldiga efter storleken av deras kommunalskatt. För sådant ändamål skall kommunen låta upprätta avkortningslängd, upptagande för envar skattskyldig det belopp, som tillgodokommer honom. Verkställes uppbörden av skilda uppbördsmyndigheter för kommunalstämma och för kyrkostämma, skall särskild avkortningslängd upprättas till vardera uppbörden. Överstiger understödet icke 25 öre för 100 kronor inkomst, tillfaller det kommunen såsom dess inkomst och avkortningslängd behöver sålunda då icke upprättas.

Med den skattegräns, som antagits i förslaget, äro stadskommunerna därur uteslutna. Köping, som utgör en kommun för sig, har ansetts såsom landskommun och har därför icke särskilt omnämnts i förslaget. I fråga om municipalsamhällen har — då de skattskyldiga i sådant municipalsamhälle, som ligger inom understödsberättigad kommun, komma såsom medlemmar av kommunen i åtnjutande av understöd, som lämnats densamma, samt, vad andra municipalsamhällen angår, dessa under alla omständigheter torde komma att vara så få till antalet, att särskilda bestämmelser för dem knappast torde vara motiverade — icke föreslagits, att municipalsamhällen såsom sådana skulle kunna tilldelas understöd.

Stadskommuner, köpingar och municipalsamhällen.
(Sid. 75—76.)

Beträffande det föreslagna understödssystemets verkningar hänvisas till följande tabell, som upprättats under antagande, att det varit trycket av år 1914 beslutade skatter, som skolat lättas.

Understöds-systemets verkningar.
(Sid. 77—80.)

1.	2.	3.	4.	1.	2.	3.	4.
L ä n.	Antal landskommuner.	Antal understödda landskommuner.	Kol. 3 i % av kol. 2.	L ä n.	Antal landskommuner.	Antal understödda landskommuner.	Kol. 3 i % av kol. 2.
Norrhottens	22	17	77·3	Skaraborgs	262	32	12·2
Blekinge	35	17	48·6	Jönköpings	129	14	10·8
Göteborgs och Bohus	87	42	48·3	Uppsala	85	4	4·7
Älvsborgs	221	87	39·4	Stockholms	113	5	4·4
Jämtlands	59	20	33·9	Kristianstads	144	6	4·2
Kalmar	105	32	30·5	Östergötlands	149	5	3·4
Hallands	86	26	30·2	Örebro	60	1	1·7
Gottlands	92	27	29·3	Malmöhus	239	2	0·8
Västerbottens	26	7	26·9	Kopparbergs	50	—	0·0
Gävleborgs	49	11	22·4	Summa	2 409	424	17·6
Västmanlands	69	14	20·3	Därav:			
Värmlands	38	17	19·3	i Norrland och Dalarna	270	67	24·8
Västernorrlands	64	12	18·8	i Götaland	1 634	305	18·7
Kronobergs	85	15	17·6	i Svealand	505	52	10·3
Södermanlands	90	11	12·2				

Till jämförelse har meddelats omstående tabell, utvisande, huru det med 1912 års förslag avsedda understödsbeloppet skulle hava fördelats de olika länen emellan.

1.	2.	3.	4.	1.	2.	3.	4.
L ä n.	Antal lands- kom- muner.	Antal under- stödda lands- kom- muner.	Kol. 3 i % av kol. 2.	L ä n.	Antal lands- kom- muner.	Antal under- stödda lands- kom- muner.	Kol. 3 i % av kol. 2.
Blekinge	35	22	62·9	Kristianstads	145	17	11·7
Göteborgs och Bohus . .	87	54	62·1	Södermanlands	90	10	11·1
Älvsborgs	221	116	52·5	Gävleborgs	48	5	10·4
Norrbottnens	21	10	47·6	Örebro	60	6	10·0
Hallands	86	34	39·5	Stockholms	115	11	9·6
Västerbottens	24	9	37·5	Uppsala	85	7	8·2
Jämtlands	59	21	35·6	Kopparbergs	49	4	8·2
Gottlands	92	30	32·6	Östergötlands	148	6	4·1
Värmlands	88	28	31·8	Malmöhus	240	3	1·3
Kalmar	105	32	30·5	Summa	2 409	547	22·7
Västmanlands	69	16	23·2	Därav:			
Kronobergs	86	19	22·1	i Götaland	1 637	406	24·8
Västernorrlands	64	14	21·9	i Norrland och Dalarna	265	63	23·8
Jönköpings	129	25	19·4	i Svealand	507	78	15·4
Skaraborgs	263	48	18·3				

Kostnads-
beräkning.
(Sid. 80—82.)

I fråga om de kostnader för statsverket, som skulle föranledas av ett godkännande i huvudsak av förslaget, anse de sakkunniga, att för bestridande av berörda kostnader borde i 1918 års riksstat uppföras ett förslagsanslag å 600,000 kronor.

Hörda myn-
digheter.

Över de sakkunnigas förslag infordrades yttranden från Kungl. Maj:ts befallningshavande i de olika länen. Av dessa myndigheter förklarade Kungl. Maj:ts befallningshavande i Stockholms, Kronobergs, Kalmar, Kristianstads, Göteborgs och Bohus, Skaraborgs, Värmlands, Örebro, Kopparbergs, Gävleborgs, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län — med eller utan motivering — att de icke hade något att erinra mot förslaget, varemot Kungl. Maj:ts befallningshavande i övriga län mot vissa detaljer i förslaget gjorde erinringar, för vilka redogöres här nedan. Det må jämväl anmärkas,

att vid det av Kungl. Maj:ts befallningshavande i Göteborgs och Bohus län avgivna utlåtandet voro fogade i huvudsak tillstyrkande uttalanden av kronolänsmännen i Sotenäs, Stångenäs och Bullarens härad samt ordförandena i Krokstads, Sanne, Lane-Ryrs, Berfendals och Naverstads socknars kommunalstämmor.

Angående förslaget allmänna principer yttrade:

*Förslagets
allmänna
principer.*

a) *Kungl. Maj:ts befallningshavande i Stockholms län:* Då hela förslaget uttryckligen vore av mycket provisorisk natur och det givetvis vore önskvärt, att även det mindretal i skattehänseende betryckta kommuner, vilket förekomme i länet, erhöles någon lindring, torde skäl vara, att förslaget bringades till utförande.

b) *Kungl. Maj:ts befallningshavande i Upsala län:* Förslagets effekt av lindring i landskommunernas skattebördor syntes så ringa i jämförelse med de lindringar i samma avseende, som ansåges komma att bli en följd av den nya väglagstiftningen och den nya fattigvårdslagstiftningen samt kanske i ännu högre grad genom de bestämmelser, som allt emellanåt tillkomme i nya författningar angående skolväsendet, att Kungl. Maj:ts befallningshavande känt någon tvekan, huruvida det föreslagna institutet, som med sitt kontanta bidrag ovillkorligen i sig innebure någonting mindre tilltalande, över huvud taget kunde anses nödigt och huruvida man ej snarare borde vara betänkt på att stärka verkan av den lindring över en kam, som på ovan angivna vägar kunde komma kommunerna till del. Det medgäves emellertid villigt, att denna uppfattning av saken kunde vara påverkad av det lyckliga förhållande, att den för länets kommuner i allmänhet utmärkande ytterst försiktiga kommunalpolitiken ej medfört sådana följder, som syntes vara ej alltför ovanliga inom andra delar av riket.

c) *Kungl. Maj:ts befallningshavande i Södermanlands län:* Det vore uppenbart, att något borde göras för att genom statens mellankomst lätta det kommunala skattetrycket i en del kommuner. Förslaget, om än väl tyngande genom sina detaljer, syntes i huvudsak vara ägnat att läggas till grund för föreskrifter i ämnet.

d) *Kungl. Maj:ts befallningshavande i Östergötlands län:* Därest provisoriska åtgärder för undvikande av det finansiella nödläget hos så många landskommuner redan nu skulle vidtagas, komme den härigenom uppkomna lindring givetvis att verka rätt ojämnt i avseende å de kommuner, som därmed avsåges. Denna olägenhet torde ej heller kunna undvikas vid tillämpning av det föreliggande förslaget, ty de nu rådande förhållandena måste alltid medföra en viss godtycklighet vid bestämmandet av de grunder, som skulle komma till användning vid beräkandet av skattetrycket,

ehuru de sakkunnigas beräkningssätt onekligen syntes innebära vissa praktiska fördelar. Också hade Kungl. Maj:ts befallningshavande, därest ett ingripande från statens sida uti ifrågavarande hänseende ansåges redan nu böra komma till stånd, icke något att erinra mot förslaget huvudpunkter.

e) *Kungl. Maj:ts befallningshavande i Kalmar län:* Väl syntes det önskligt, att ett än kraftigare understöd än förslaget syntes äsyfta bleve de skattetyngda kommunerna berett, men Kungl. Maj:ts befallningshavande funne sig icke för närvarande böra göra någon erinran beträffande de principer, å vilka förslaget vore byggt, vadan alltså dess antagande tillstyrktes.

f) *Kungl. Maj:ts befallningshavande i Blekinge län:* Det hade under frågans föregående behandling i riksdagen framhållits, att den faktiska utdebiteringen inom en kommun icke vore någon fullt tillförlitlig mätare på kommunens ekonomiska ställning och verkliga behov av statsunderstöd. Bortsett från förekommande ojämnheter i fastighetstaxeringen, vilka härvidlag visserligen spelade en betydande roll, torde förmågan att bära ett procentuellt sett lika skattetryck vara avsevärt större i rena jordbrukskommuner än i sådana kommuner, där den överbärande delen av kommunalintäkterna härflöte från smärre inkomsttagare, industriarbetare, fiskare och med dem jämställda. Kommuner av sistberörda kategori hade genom den nu rådande kristiden mångenstädes blivit försatta i en än ogynnsammare ställning, då genom arbetslöshet och stegrade levnadskostnader skatteförmågan försvagats samtidigt som utgifterna, särskilt för fattigvården, i avsevärd mån ökats. Här i länet hade sålunda flera kommuner, vilkas ekonomi förut till väsentlig del uppburits av stenindustrien, under de senaste åren råkat i verkligt nödläge till följd av denna industris nedläggning. Detta gällde särskilt öarna Tjurkö och Sturkö med deras relativt svaga jordbruk och talrika stenhuggarbefolkning. Så hade exempelvis inom Tjurkö kommun den beräknade inkomsten av kapital och arbete nedgått från 56,678 kronor år 1913 till 28,190 kronor år 1916, under det att inkomsten av fastighet för båda de nämnda åren belöpte sig till endast omkring 16,500 kronor. Emellertid syntes — att döma av de vid betänkandet fogade tabellerna — utdebiteringen inom dessa kommuner hittills icke hava varit så hög, att de enligt förslaget omedelbart skulle kunna bli delaktiga i ett eventuellt statsanslag. Detta förefölle onekligen som en orättvisa, särskilt vid jämförelse med en sådan kommun som Ramdala — en av länets bördigaste socknar med genomgående borgen befolkning — där utdebiteringen dock under de senaste åren uppnått den höjd, som enligt förslaget skulle berättiga till understöd redan för år 1917.

Även om sålunda utdebiteringssiffrorna icke alltid lämnade till-

räckligt material för bedömande av en kommuns verkliga behov av statsunderstöd, torde å andra sidan i frågans nuvarande läge någon annan mera tillförlitlig norm för ett rättvist uppskattande av behovet icke kunna uppställas. Under sådana förhållanden syntes den enda möjligheten att undvika alltför stora ojämnheter vid anslagets fördelning ligga däri, att åt Kungl. Maj:tt inrymdes en friare prövningsrätt, så att statsunderstöd i särskilt ömmande fall borde kunna utgå även om utdebiteringen icke uppnått den höjd, som i 2 § av förslaget till kungörelse förutsattes.

g) *Kungl. Maj:ts befallningshavande i Kristianstads län:* Lagbestämmelser i syfte att genom statsunderstöd åstadkomma en lindring för de mest skattetyngda kommunerna måste, även om de blott vore provisoriska, enligt Kungl. Maj:ts befallningshavandes uppfattning hälsas med tillfredsställelse, vadan bifall tillstyrktes till förslaget.

h) *Kungl. Maj:ts befallningshavande i Göteborgs och Bohus län:* Då ovisst torde vara, hur lång tid ett fullständigt genomförande av kommunalskattereformen komme att kräva, syntes det vara i överensstämmelse med rättvisans krav, att i avvaktan därpå åtgärder vidtoges för lindrande av skattetrycket för de mest betungade kommunerna. Det föreliggande förslaget syntes vara väl avvägt, ehuru säkerligen vid en tillämpning av däri upptagna bestämmelser stora svårigheter komme att yppa sig. Då emellertid sådana icke torde kunna undvikas, när det gällde ett provisorium, tillstyrktes att, under förutsättning att statsunderstöd ansåges böra utgå för ifrågavarande ändamål, förslaget lades till grund för bestämmelser härutinnan.

i) *Kungl. Maj:ts befallningshavande i Värmlands län:* Enligt utredningen syntes övervägande skäl tala för provisorisk statshjälp åt skattetyngda kommuner, även om det ifrågasatta ingripandet från statens sida kunde antagas icke få någon större betydelse i kommunalt hänseende. Åtminstone beträffande Värmlands län kunde sägas, att fördelarna knappast bleve särdeles avsevärda, då antalet kommuner av hithörande slag vore förhållandevis ringa.

Ojämnheterna i skattetrycket måste jämväl för detta län i väsentlig grad tillskrivas bristande jämlikhet i fastighetstaxeringen. Emellertid torde böra erinras om de ansträngningar, som under senare tid nedlagts för uppnående av en mera rättvis värdesättning av jordbruksfastighet. Om också arbetet härmed gått långsamt och under motstånd från kommunerna själva, vore dock ovedersägligt, att med höjda taxeringar i förening med verkningarna av skogsaccisen ändringar i förhållandena gjort sig märkbara. Statistiken vittnade om sjunkande tendens i den kommunala utde-

biteringen, vilket med största sannolikhet komme att fortgå efter den år 1918 inträffande fastighetstaxeringen. I varje fall torde dock alltid komma att kvarstå ett avsevärt antal kommuner i så ogynnsamt läge, att den föreslagna statsåtgärden vore påkallad. Omfattningen av statsunderstödet syntes ock synnerligen måttfull liksom detsamma i statsfinansiellt hänseende kunde anses tämligen obetydligt. Kungl. Maj:ts befallningshavande hade därför ej funnit anledning till erinran vare sig mot föreslagna grunder och förutsättningar för understödets utgående eller dess storlek, desto mindre som dessa grunder liksom garantierna mot missbruk syntes strängt avmätta och begränsade.

j) *Kungl. Maj:ts befallningshavande i Örebro län:* Även om kommunalskattekommitterades arbete ännu torde kräva någon tid, innan deras förslag kunde komma att framläggas, hyste Kungl. Maj:ts befallningshavande dock tvekan om lämpligheten av en tillfällig lagstiftning under mellantiden. Skulle emellertid en sådan lagstiftning av statsmakterna befinnas erforderlig, hade Kungl. Maj:ts befallningshavande icke funnit anledning till särskild erinran mot förslaget.

k) *Kungl. Maj:ts befallningshavande i Gävleborgs län:* Då av den åstadkomna utredningen behovet av skyndsamma åtgärder från statens sida i skatteutjämnings syfte vore ådagalagt, men definitiva åtgärder i sådant syfte först efter åtskilliga år torde vara att förvänta, vore provisoriska åtgärder önskvärda och påkallade; och då i de sakkunnigas förslag blivit beaktade de vid frågans föregående behandling framställda synpunkter, tillstyrktes förslaget.

l) *Kungl. Maj:ts befallningshavande i Västernorrlands län:* Mot förslagets principer vore icke något att i huvudsak erinra. Dock syntes ett antagande av förslaget komma att i vissa fall åstadkomma skattepolitiska ojämnheter. Bland annat vore att märka, att, enligt vad erfarenheten gäve vid handen, 100 kronor beräknad inkomst av jordbruksfastighet ägde i det närmaste dubbelt så stor skattekraft som motsvarande inkomst av annan fastighet eller kapital och arbete. Kommunalskatterna tyngde också högst olika på inkomst av jordbruksfastighet och på annan inkomst. Med hänsyn emellertid till de föreslagna åtgärdernas helt provisoriska karaktär och då undanröjande av dessa ojämnheter skulle förutsätta för frågans snara lösning försvärande ändringar i bestående kommunala skatteanordningar, torde dessa betänkligheter böra få falla.

m) *Kungl. Maj:ts befallningshavande i Jämtlands län:* Förslaget syntes icke i önskvärd utsträckning åstadkomma en välbehövlig skatteutjämnning samt en lindring av skattetrycket för kommuner, som kunde anses vara därav i oundgängligt behov. Som emellertid här endast vore fråga

om ett provisorium i avvaktan på definitiva anordningar för vinnande av större likformighet i det kommunala skattetrycket, syntes icke något vara att erinra mot att förslaget tillsvidare vunno tillämpning.

n) *Kungl. Maj:ts befallningshavande i Västerbottens län*: Då en slutgiltig lösning av de kommunala skatteproblemen icke kunde förväntas under den närmare framtiden, vore av trängande behov, att staten provisoriskt komme de mest skattetyngda kommunerna till hjälp. Åtgärder för utjämning i någon mån av den största ojämnheten mellan skattetrycket inom de olika kommunerna vore ock så mycket mera påkallade, som kommunerna i så avsevärd utsträckning fullgjorde skyldigheter, vilka tillika vore statsändamål, och som det nuvarande prisläget givetvis också orsakade kommunerna ökade utgifter och medförde ökat skattetryck för deras innebyggare. Förslaget vore också, även om ett ännu kraftigare bistånd varit önskvärt, förtjänt av avseende. De sakkunniga syntes hava på ett i det hela lyckligt sätt löst den svåra uppgiften, som förelegat och som knappast torde kunna fullt rättvist och slutgiltigt vinna sin lösning allenast genom åtgärder av den natur, varom här vore fråga.

o) *Kungl. Maj:ts befallningshavande i Norrbottens län*: Med hänsyn till förslagets karaktär av provisorium syntes de grunder, efter vilka understödet skulle utgå, väl avvägda. Storleken av det föreslagna understödet vore ju icke betydande och den lättnad, som härigenom kunde beredas de särskilt skattetyngda landskommunerna, bleve därför ej särdeles stor. I avbidan på ett slutgiltigt förslag samt på ett statsfinansiellt tillstånd, som kunde tillåta en synnerligen behövlig, mera djupgående utjämning av det kommunala skattetrycket, syntes emellertid den nu i utsikt ställda provisoriska skattelindringen böra tacksamt mottagas.

Beträffande förslagets detaljstadganden anförde:

*Förslagets
detaljer.*

1) *I fråga om 2 §.*

a) *Kungl. Maj:ts befallningshavande i Gottlands län*, att till grundval för bedömandet av understödsbehovet syntes böra läggas förhållandena under en något längre tidrymd än den föreslagna.

b) *Kungl. Maj:ts befallningshavande i Älvsborgs län*: Då skattetrycket drabbade omedelbart de skattskyldiga individerna och invercade på deras ekonomi, vore för dem av vikt, att ett över hövan starkt skattetryck även för blott ett särskilt år lindrades. För kommunen åter, om man betraktade den såsom en hushållsenhet, kunde väl sägas, att skattetrycket endast efter en följd av år kunde vara av betydelse i avseende å dess

ekonomiska bestånd, då följderna av trycket på individerna — avfolkning och minskad skatteförmåga o. s. v. — först småningom trädde i dagen. Endast vid ett sådant betraktelsesätt kunde bestämmelsen om ett medeltal för flera år vara berättigat. Men i grunden måste väl den tillämnade skattelindringen vara avsedd att komma just de enskilda skattskyldiga till godo. På dessa skäl torde nämnda bestämmelsers lämplighet eller nödvändighet kunna ifrågasättas.

d) *Kungl. Maj:ts befallningshavande i Västmanlands län*: Då i de redan reglerade pastoraten avgifterna till prästerskapet utginge efter samma grunder som kommunalskatten i övrigt och uppfördes å debetsedeln som kommunalskatt, bleve i dessa pastorat ifrågavarande avgifter medräknade i den skattebörda, vartill i förevarande avseende hänsyn toges. I oreglerade pastorat däremot skulle enligt förslaget ifrågavarande avgifter icke medräknas. Det kunde under sådana förhållanden ifrågasättas, huruvida ej, för likformighetens skull, ifrågavarande avgifter i de reglerade pastoraten borde tillsvidare, till dess prästlöneregleringarna allmänt genomförts, avräknas från denna skattebörda.

Underlaget för berättigande av understöd enligt förslaget vore utgifterna för folkskola och fattigvård, vilka utgifter framför andra ansåges tjäna statsändamål. Uppginge utskylderna för folkskola och fattigvård ej till mer än 4 kronor 50 öre för 100 kronor inkomst, beviljades ej något statsunderstöd, i huru hög grad än kommunen i övrigt vore skattetyngd, och understöd utginge ej till högre belopp, än att utskylderna till skola och fattigvård nedbringats till nämnda 4 kronor 50 öre. Utgifter för sådana viktiga statsändamål som de kyrkliga, exempelvis byggande och reparation av kyrka, eller sundhetsvården hade ställts utanför. Betänkan- det gäve dock vid handen, att utgifterna för byggande och reparation av kyrka, vilka utgifter församlingarna helt visst icke utan tvingande skäl ålade sig, vore i vissa kommuner betungande nog.

Skälet till att sistnämnda utgifter ej medräknats angåves vara, att desamma icke medräknats i medelsiffran 4 kronor 50 öre för 100 kronor inkomst, vartill kommunernas utgifter för statsändamål beräknats, samt att denna medelsiffra måste höjas något, ifall de medräknades. Detta skulle i sin ordning medföra, att en del kommuner, som saknade sådana utgifter men däremot offrat så mycket på skola och fattigvård, att de med den nu beräknade medelsiffran nått och jämt skulle bliva delaktiga av statsunderstöd, skulle löpa risken att med en högre medelsiffra bliva utan sådant understöd. Denna motivering syntes mindre vägande. Om den av de sakkunniga beräknade medelsiffran 4 kronor 50 öre ej kunde bibehållas vid ett medräknande av alla kommunens utgifter för statsändamål, vilket

dock ej borde vara uteslutet, syntes det i allt fall rättvist, att alla utgifter för statsändamål, vilka kommunerna ju ej kunde undandraga sig — dock på ovan angivna skäl med undantag för avgifterna till prästerskapet — borde utgöra underlaget för berättigande av statsunderstöd. För statsverket torde den ökade kostnaden i intetdera fallet bliva av någon betydelse.

2) *I fråga om 4 §.*

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Älvsborgs län: Bland utgifter, som borde få medtagas vid beräkning av till understöd berättigande skatte-tryck, borde även upptagas sådana, som förorsakats av allmän svårare nöd eller av utomordentliga, av krig föranledda förhållanden, såsom anslag till förekommande av arbetslöshet, till understöd åt nödlidande och dylikt, utan att kunna hänföras till fattigvård. Avdrag för annuitet å lån för dylika ändamål borde sålunda icke göras vid sådan beräkning, som avsåges i 4 § under c).

3) *I fråga om 6 § första och andra styckena.*

a) *Kungl. Maj:ts befallningshavande i Uppsala län:* Kungl. Maj:ts befallningshavande hade mot förslaget i rent formellt avseende ej annat att erinra, än att prövningen av den i 6 § omnämnda omständighet, huruvida jordbruksfastigheterna inom viss kommun taxerats lägre än vad inom länet i allmänhet i sådant hänseende gällde, torde komma att erbjuda rätt stora svårigheter. Prövningsnämnden med densamma till buds stående krafter hade ofta mycket svårt att komma till ett resultat vid en sådan prövning och en efterprövning av Kungl. Maj:ts befallningshavande på samma fält torde ej bliva mindre vanskelig.

b) *Kungl. Maj:ts befallningshavande i Södermanlands län:* En sådan kritik av beskattningsmyndigheternas åtgöranden, som enligt 6 och 9 §§ skulle av Kungl. Maj:ts befallningshavande utövas, kunde icke anses lämplig, även om man såge bort från svårigheten att rättvist avgöra ett i detta avseende framkommet spörsmål.

c) *Kungl. Maj:ts befallningshavande i Malmöhus län:* Att träffa ett rättvist avgörande vid bedömandet, huruvida en kommun vore att anse som synnerligt skattetyngd, vore säkerligen förenat med stora svårigheter. Den prövning, som enligt förslaget skulle åligga Kungl. Maj:ts befallningshavande, måste förty bliva ganska vanskelig. Vad 2—5 §§ stadgade såsom villkor för att en landskommun skulle anses betungad kunde visserligen ganska lätt bedömas. Mera svårlösta vore de spörsmål, som 6 § avsåge. Utan tvivel rådde en viss ojämnhet beträffande taxeringen sär-

skilt av jordbruksfastigheter. Men just denna ojämnhet medförde, att en jämförelse mellan taxeringsvärdena i den kommun, som det i det särskilda fallet gällde, samt taxeringsvärdena i grannkommunerna eller eljest närbelägna kommuner kunde lämna missvisande resultat. Det vore nämligen knappast möjligt att med rimlig grad av visshet avgöra, huruvida i den eller de kommuner, med vilka med hänsyn till jordens beskaffenhet jämförelse anställdes, taxeringsvärdena vore riktigt avvägda. Icke lättare löstes frågan, om jämförelse anställdes med taxeringsvärdena i allmänhet inom länet, eftersom så att säga typiska taxeringsvärden näppeligen stode att finna.

De uttalade betänkligheterna kunde dock måhända anses äga mindre betydelse, eftersom den föreslagna författningen i ämnet vore avsedd endast som ett provisorium, att tillämpas intill dess en fullständigare utjämning av den kommunala skattebördan hunnit genomföras.

d) *Kungl. Maj:ts befallningshavande i Västernorrlands län*: Då det enligt gällande taxeringsförfattning vore prövningsnämnden, vilkens självskrivne ordförande vore landshövdingen i länet, och kronans i prövningsnämnden närvarande ombud, landskamreren i länet, ålagt att efter noggrann prövning av alla föreliggande förhållanden tillse, att taxeringen inom länet bleve ej blott rättvis och billig utan ock jämlik, syntes det minst sagt opåkallat, att, efter det taxeringen blivit i enlighet med kronans ombuds eventuella yrkanden fastställd, särskild granskning av taxeringens jämlikhet skulle i ärende av förevarande beskaffenhet erfordras. Det i 6 § härom intagna stadgande syntes fördenskull böra utgå.

4) *I fråga om 6 § första och tredje styckena.*

a) *Kungl. Maj:ts befallningshavande i Södermanlands län*: Föga lämpligare och lättare än att döma över taxeringsmyndigheternas åtgöranden torde det vara att öva rättvis kritik i frågorna, som avsåges i 6 § tredje stycket. Det torde också kunna ifrågasättas, huruvida icke den begränsning av understödet, som i 7 § stadgades, i och för sig vore tillräcklig att förebygga den misshushållning i den kommunala ekonomien, som sista punkten i 6 § torde avse att förebygga.

b) *Kungl. Maj:ts befallningshavande i Jönköpings län*: I de kommunala lönefrågor, som varit föremål för Kungl. Maj:ts befallningshavandes behandling, hade kommunerna sökt få längsta möjliga lånetid. Med hänsyn till kommunernas under årens lopp växlande behov hade det syntes befallningshavanden önskvärt, att lånetiden begränsats till den kortast möjliga. Nu kunde det tänkas, att en kommun av utsikten att erhålla

understöd kunde besluta upptaga lån på mycket kort tid. Då någon bestämmelse om lånetidens längd icke upptagits i föreliggande stadgande, syntes kommunen icke vara utesluten från möjligheten att erhålla understöd. Detta torde icke vara avsett. För att i dylikt fall kunna utesluta en kommun från understöd, torde i stadgandet böra upptagas bestämmelse därom, att lånet jämväl borde vara ställt på lämplig återbetalningstid.

c) *Kungl. Maj:ts befallningshavande i Malmöhus län:* Det hände icke sällan, att kommunen år från år uppsköte behövliga kommunala arbeten, intill dess verkställandet bleve en tvingande nödvändighet. Tydligt kunde genom sådant förfarande föranledas kommunalskattens avsevärda höjning för ett eller flera år. Vid bedömandet i dylika fall av ansökning om statsunderstöd torde sannolikt ej kunna bestridas, att de kommunala anstalternas vidtagande varit av trängande behov påkallat. Men därmed torde knappast kunna anses ådagalagt, att kommunen i fråga vore särskilt skattetyngd. Emellertid kunde måhända jämväl denna betänklighet anses äga mindre betydelse, enär förslaget vore avsett endast som ett provisorium.

d) *Kungl. Maj:ts befallningshavande i Hallands län:* Det torde vara obestridligt, att våra kommuner blivit ålagda åtskilliga förpliktelser, vilka rätteligen vore att hänföra till sådana skyldigheter, som måste anses åligga staten. På grund av de växlande förhållanden, som förefunnes i de skilda kommunerna, föranledde uppfyllandet av dessa skyldigheter olika skattestryck i de olika kommunerna. Skulle skyldigheternas uppfyllande icke kunna ske mer än på ett sätt och fördelarna därav bliva lika för alla kommunerna, så torde det vara uppenbart, att detta ojämna skattestryck fortast möjligt borde utjämnas. Så enkel ställde sig emellertid icke saken. Skyldigheterna att ombesörja folkskoleväsendet och fattigvården — för att nu nämna de förpliktelser av ifrågavarande art, som närmast torde vara att hänföra till statsändamål — kunde tydligen tillgodoses på en mångfald växlande sätt. Därest en kommun endast uppfyllde vad den i sådant avseende vore skyldig att göra, men det oaktat nödgades för ändamålet utgiva mer än i allmänhet utginge av kommunerna, drabbades kommunen tydligen av en merutgift, som borde densamma av staten ersättas, men gjorde den däremot mer än den vore pliktig, så borde den, hur prisvärd än dess åtgärd kunde vara, själv bära de kostnader, som därav uppstode. Det gällde därför att i varje särskilt fall avgöra, huruvida en kommun endast uppfyllt sina ifrågavarande skyldigheter eller gått längre än erforderligt varit. Naturligen hade man en stark garanti däruti, att överloppsgärningarna hitintills medfört uteslutande ökade skattebördor för de beslutande kommunalmedlemmarna själva, men erfarenheten hade dock

givit vid handen, att bland fel, som vidlådde vårt folk, kommunallyx och kommunalfåfänga icke torde vara alldeles uteslutna. Så länge emellertid dessa fel allenast gått ut över kommunens medlemmar själva, hade det allmänna däremot haft mindre att invända, men då det nu ifrågasattes, att staten skulle träda hjälpande emellan, måste man se till, att hjälpen icke lämnades i andra fall än då de över hövan tyngande skattebördorna vore orsakade allenast av fullgörandet av skyldigheter, som icke kunnat undvikas.

De sakkunniga hade tydligen haft uppmärksamheten fäst på berörda förhållande och hade föreslagit åtskilliga bestämmelser, som förvisso var i sin mån vore ägnade att förebygga, att statsunderstöd lämnades för utgifter, som icke varit nödiga, men det torde dock kunna ifrågasättas, om icke dessa bestämmelser skulle kunna göras ännu mer betryggande. Detta syntes vara så mycket mer av nöden, som det ifrågasatta statsunderstödet tydligen vore avsett att utgå under en följd av år och kommunerna därför kunde för framtiden inrätta sig så, att de utfinge detsamma under de i den blivande kungörelsen omförmälda förutsättningar. Bland dessa förutsättningar förekomme jämväl den, att det höga skattetrycket icke kunde anses hava väsentligen förorsakats därav, att kommunen under det löpande året eller något av de två nästföregående åren vidtagit med avsevärda utgifter förenade anstalter, vilka icke varit av trängande behov påkallade, eller beslutat kommunalskatt för täckande av utgifter, vilka enligt normal hushållning i stället bort bestridas med lånemedel. Denna bestämmelse syntes i flera avseenden anmärkningsvärd. Å ena sidan kunde man tänka sig, att de utgifter, för vilkas täckande skatter erfordrades under det löpande året, vore alla av trängande behov påkallade, men att så icke varit förhållandet med en utgift två år förut, som dock icke numera inverkade på kommunens budget, och det syntes då hårt, att kommunen icke skulle kunna komma i åtnjutande av statsbidrag. Och å andra sidan kunde det ofta inträffa, att en kommun för vida mer än två år tillbaka vidtagit en anstalt, som allt fortfarande tyngde budgeten. Hade då denna anstalt icke varit av trängande behov påkallad, syntes det icke vara riktigt, att denna kommun det oaktat skulle erhålla statsunderstöd. Ifrågasvarande föreskrift syntes därför böra ändras därhän, att i varje fall skulle undersökas, huruvida skattetrycket under det löpande året icke väsentligen förorsakats av sådana beslut, som här ovan omförmäls — dessa beslut finge hava fattats huru långt tillbaka i tiden som helst. Först om det vid undersökningen visade sig, att så icke vore förhållandet, borde statsunderstöd lämnas. Av vikt redan för närvarande, syntes, såsom redan blivit nämnt, en dylik bestämmelse vara än mer påkallad med tanke på

frestelsen för kommunerna att i framtiden besluta anstalter, vilkas gäldande efter ett par års förlopp till större eller mindre del komme att övertagas av staten. Det vore antagligt, att den ökade garanti, som sålunda av Kungl. Maj:ts befallningshavande föresloges, skulle komma att öka arbetet såväl för den understöd sökande kommunen som för de prövande myndigheterna, men garantien syntes nödvändig, om ett tillfredsställande resultat skulle kunna ernås.

e) *Kungl. Maj:ts befallningshavande i Älvsborgs län:* Bestämmelsen i 6 § tredje stycket torde bliva synnerligen svår att tillämpa. För ändamålet syntes åtminstone böra fordras, att vid ansökan om statsunderstöd skulle förutom de i 8 § omförmälda handlingar och uppgifter fogas en fullständig redogörelse för alla av kommunen under de ifrågasatta åren beslutade företag och anstalter.

5) I fråga om 11 §.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Värmlands län: Kravet på särskilda avkortningslängder torde medföra ett mycket tidsödande arbete, som för större kommuner, och där uppbörden fördes i olika längder, komme att göra sig ganska kännbart. Såsom mera praktiskt syntes därför vara att förorda den av de sakkunniga ock ifrågasatta åtgärden att låta understödet i sin helhet ingå i budgeten.

Slutligen må anmärkas, att *Kungl. Maj:ts befallningshavande i Södermanlands län* föreslog, att i förslaget uttryckligen borde utsägas, att med landskommun i nu förevarande avseende skulle likställas köping, som utgjorde egen kommun. Härjämte framställdes i några utlåtanden en del erinringar i avseende å de processuella bestämmelserna i förslaget, men torde det ej vara nödigt att här redogöra för dem.

Den av de sakkunniga förebragta utredningen rörande de ekonomiska förhållandena i skattetyngda kommuner synes till fullo bekräfta vad förut ofta framhållits, eller att till följd av alltför dryg beskattning för kommunala ändamål kommuner mångenstädes råkat i nödställd belägenhet. Att staten härvidlag har starka skäl att träda hjälpende emellan lär vara uppenbart av den anledning, att kommunerna fullgöra skyldigheter för ändamål, som tillika äro statsändamål. Vad särskilt landskommunerna angår utgöra deras utgifter för statsändamål den allra väsentligaste anparten i deras budget. Sålunda utgjorde — för att endast tala om utgifterna för skolväsendet och fattigvården, vilka ostridigt äro erkända så-

Departement-
chefen.

som fyllande statsändamål — nämnda utgifter, trots det betydande statsbidraget till folkskolan, i medeltal för åren 1904—1914 icke mindre än 70,8 procent av landskommunernas samtliga utgifter.

En kraftig hjälp från statens sida i förevarande avseende torde vinnas genom interkommunal skatteutjämning på det sätt, att avgifter av mera allmän eller statlig natur till större eller mindre del lyftas upp från primärkommuner till större enheter, landsting eller stat, och alltså få en jämnare fördelning än med nuvarande utgifts- och skatteordning är fallet. En sådan uppfattning har också, såsom förut framhållits, fått sitt uttryck i redan vidtagna åtgärder. Liknande utväg har också anvisats bl. a. i uppdrag, som lämnats fattigvårdslagstiftningskommittén och vägkommissionen samt framför allt kommunalskattekommitterade. Vad angår de båda förstnämndas förslag, som redan avgivits, må väl vara sant, att de innehålla åtskilliga uppslag för avvägbringande av jämnare fördelning utav utgifterna för fattigvård och väghållning; men frånsett ovissheten, huruvida nämnda förslag varda upphöjda till lag, torde kunna antagas, att det ännu dröjer någon tid, innan de framläggas till antagande. Särskilt gäller detta vägkommissionens förslag, som för sin tillämpning förutsätter ytterligare andra ännu ej upprättade förslag. Kommunalskattekommitterade återigen hava, på sätt ovan framhållits, ännu icke ens påbörjat den del av sitt arbete, som åsyftar framställande av direkta och definitiva förslag till åstadkommande av interkommunal skatteutjämning, och avsevärd tid torde därför ännu återstå, innan dylika förslag föreligga. Vid dessa förhållanden och då de mest skattetyngda kommunernas krav på hjälp synes i hög grad trängande, föreligga otvivelaktigt starka skäl att — utan att avvakta verkan av den ändrade lagstiftning, som må kunna komma till stånd med anledning av ovanberörda uppdrag — upptaga frågan om vidtagande av andra åtgärder för mildrande av det nödläge i finansiellt avseende, vari så många kommuner råkat.

Då, såsom nämnts, nu ej är fråga om annat än provisoriska åtgärder, synes ej vara något att invända mot den av de sakkunniga uttalade uppfattningen, att några ändringar av kommunalförfattningarna eller grunderna för nu utgående understöd till kommunerna för särskilda ändamål icke borde vidtagas samt att den enda väg till provisoriskt inskridande från statens sida, som med utsikt till framgång nu skulle kunna ifrågakomma, vore att lämna direkt statsunderstöd till särskilt skattetyngda primärkommuner, därvid understödets utgående gjordes beroende av skattetryckets storlek. Väl må erkännas, att ett dylikt understödssystem torde komma att — såsom närmare utvecklas av Kungl. Maj:ts befallningshavande i Blekinge län — till följd av de skilda beskattningsföremålens olika skatte-

kraft verka i någon mån ojämnt. Då emellertid annan utväg än att antaga skattetrycket såsom exponent för understödsbehovet för närvarande icke lärer stå till buds samt nu endast är fråga om provisorisk anordning, bör enligt min mening nämnda oegentlighet, vilken för övrigt ej torde vara av alltför stora dimensioner, icke skäligen kunna föranleda underkännande av förslaget. Såsom utväg att undvika alltför stora ojämnheter vid anslagets fördelning har föreslagits, att åt Kungl. Maj:t skulle inrymmas en friare prövningsrätt, så att understöd i särskilt ömmande fall borde kunna utgå, även om utdebiteringen icke uppnått den höjd, som förutsattes i 2 §. Ett dylikt stadgande, vars likformiga tillämpning bleve vanskelig nog, kan jag emellertid icke förorda.

De villkor och grunder för tilldelande av statsunderstöd, vilka innefattas i de sakkunnigas förslag, äro enligt min mening i allmänhet väl motiverade samt tillräckligt utförliga och betryggande för undvikande av missbruk av den allenast provisoriska understödsrätt, varom här är fråga. Vad angår föreskriften i 4 § c) torde det dock vara principiellt oriktigt att vid beräklandet av den uttaxering, efter vilken understödsbeloppet skall utgå, medtaga amortering av sådant lån, genom vilken kommunen tillföres motsvarande kapitalökning, särskilt om kapitalökningen är av beskaffenhet att lämna kommun avkastning, såsom t. ex. amortering å lån för inköp av jordbruksfastighet för något i paragrafen angivet syftemål. Och beträffande det i sista stycket av 6 § förekommande uttrycket »normal hushållning» torde det väl vara svårt nog att erhålla en allmängiltig tolkning för detsamma tillämpning, helst den nu under tillväxt varande uppfattningen, att kommun såväl som stat bör i mindre omfattning än tillförene varit regel skjuta över bördor på kommande årgångar av skattskyldige, på sitt sätt står i strid med syftemålet i ifrågavarande bestämmelse. Då emellertid nu endast är fråga om provisorisk anordning samt en ändring av 4 § c) i nyss antydd riktning förutsätter en vittgående undersökning angående förhållanden, som beröras i nämnda paragraf, har jag ansett, att ovan angivna betänkligheter icke böra få stå i vägen för förslaget, vars omedelbara framläggande påkallas av det särskilt under rådande dyrtid mycket tyngande skattetrycket.

De erinringar, som av de hörda myndigheterna framställts mot vissa detaljstadganden, synas ej behöva föranleda ändringar i förslaget i vidare mån, än att på de skäl, som anförts mot bibehållande av stadgandet i andra stycket av 6 §, berörda stadgande uteslutes från villkoren för erhållande av understöd. Det förslag, som Kungl. Maj:ts befallningshavande i Älvsborgs län framställt i fråga om 4 § (sid. 25), har jag icke ansett mig böra förorda, enär kommun, som upptagit lån för av Kungl. Maj:ts

befallningshavande åsyftade ändamål, jämlikt kungörelsen den 13 oktober 1916 angående statsbidrag till beredande av lindring i de mindre bemedlades levnadsvillkor kan tilldelas statsbidrag med belopp, som utgör väsentlig del av vad kommunen använt för sagda ändamål.

Slutligen må anmärkas gentemot det framhållna önskemålet, att kraftigare understöd än förslaget åsyftade borde beredas skattetyngda kommuner, hurusom, med hänsyn till formen för statens föreslagna ingripande och då syftemålet därmed icke är annat än att avhjälpa de värsta missförhållandena i avseende å de kommunala skattebördorna, understöd icke torde böra utdelas alltför frikostigt. Att emellertid en ingalunda föraktlig hjälp åstadkommes även enligt det föreliggande förslaget framgår av den tabell, som införts å sid. 16 här ovan.

De mera formella bestämmelserna i fråga om rätten till understöd synas icke behöva underställas riksdagens prövning, utan lär Kungl. Maj:t vilja framdeles härom fatta beslut. Däremot böra villkoren och grunderna för understöds erhållande föreläggas riksdagen till prövning. Såsom sådana får jag i anslutning till vad de sakkunnigas förslag härutinnan innehåller och med av mig här ovan angivna ändring föreslå följande bestämmelser:

Mom. 1. Den kommunalskatt, den landstingsskatt och den vägs katt, som kommunen samt vederbörande landsting och väghållningsdistrikt under det löpande året beslutat till uttaxering, skola tillhopa hava föranlett så högt skattetryck, att detta, beräknat på sätt i mom. 3 sägs, överstiger tio kronor för etthundra kronor inkomst, varjämte det skattetryck, som, på enahanda sätt beräknat, föranletts av det löpande och de två nästföregående årens uttaxeringar, skall i medeltal för dessa tre år likaledes överstiga tio kronor för etthundra kronor inkomst.

Mom. 2. De utgifter för kommunens folkskole- och fattigvårdsväsen, för vilkas bestridande uttaxering beslutats under det löpande året, skola motsvara ett belopp av mer än fyra kronor 50 öre för etthundra kronor inkomst.

Mom. 3. Vid beräkning av det i mom. 1 angivna skattetryck skall iakttagas följande:

a) Kommunalskatten med de jämkningar, som kunna föranledas av föreskrifterna under b) och c), ävensom landstingsskatten skola upptagas till det belopp för etthundra kronor inkomst, varmed de uttaxerats å inkomst av kapital och arbete. Vägs katten skall beräknas till det belopp för etthundra kronor inkomst, som det uttaxerade beloppet per vägfyrk utav inkomst av kapital och arbete motsvarar för etthundra kronor sådan inkomst.

b) Har kommunen icke eller endast delvis begagnat sig av den i 3 §

i lagen om skogsaccis m. m. den 11 oktober 1912 medgivna rätt att såsom tillskott till täckande av utgifter använda skogsaccismedel, eller har kommunen för sådant ändamål icke använt därför eljest tillgängliga medel, skall beräknas den uttaxering, som skulle erfordras, därest nämnda tillgångar kommit till dylik användning.

c) Ingår bland kommunens utgifter annuitet (ränta och amortering) å lån för annat ändamål än kyrko-, folkskole-, fattigvårds- eller sundhetsväsen, skall beräknas allenast den uttaxering, som skulle erfordrats, därest dylik annuitet icke medräknats vid uttaxeringens bestämmande.

Mom. 4. Såsom villkor för erhållande av statsunderstöd skall vidare gälla, att i laga ordning beslutats, att uppbörd av minst hälften utav den under det löpande året beslutade kommunalskatt skall verkställas tidigast efter utgången av juni månad påföljande år.

Verkställes kommunalskattens uppbörd av skilda uppbördsmyndigheter för kommunalstämma och för kyrkostämma, skall det i första stycket stadgade villkor tillämpas å vardera uppbörden.

Mom. 5. Statsunderstöd må icke utgå, därest det höga skattetrycket kan anses hava väsentligen förorsakats därav, att kommunen under det löpande året eller något av de två nästföregående åren vidtagit med avsevärda utgifter förenade anstalter, vilka icke varit av trängande behov påkallade, eller beslutat kommunalskatt för täckande av utgifter, vilka enligt normal hushållning i stället bort bestridas med lånemedel.

Mom. 6. Statsunderstöd utgår med det belopp, som erfordras för att det av det löpande årets uttaxeringar föranledda skattetryck för etthundra kronor inkomst, beräknat på sätt i mom. 3 sägs, må kunna, till den del det föranletts av de under samma år beslutade utgifter för kommunens folkskole- och fattigvårdsväsen, nedbringas till det i mom. 2 angivna belopp av fyra kronor 50 öre; dock att understödet icke må utgå med högre belopp än som erfordras, för att skattetrycket må kunna lättas med högst

40	procent, i den mån det överstiger 10 men icke 11 kronor,	
50	» » » » » »	11 » » 12 »
60	» » » » » »	12 » » 16 » och
75	» » » » » »	16 kronor,

allt för etthundra kronor inkomst.

Mom. 7. Beviljat statsunderstöd må icke, utöver vad i nästa stycke sägs, användas för bestridande av kommunens utgifter; skolande detsamma vid uppbörd, varom i mom. 4 förmåles, genom avkortning å därvid förfallande skattebelopp tillgodokomma de skattskyldiga efter storleken av deras kommunalskatt.

Överstiger avkortningsbelopp vad den skattskyldige vid ovannämnda uppbörd har att erlagga, tillfaller det överskjutande beloppet kommunen såsom dess inkomst. På enahanda sätt förfares med understöd, som icke överstiger tjugufem öre för etthundra kronor inkomst.

Vad det erforderliga anslagsbeloppet beträffar, synes icke vara något att erinra mot de sakkunnigas beräkningar, enligt vilka för ifrågavarande ändamål borde i 1918 års riksstat uppföras ett extra förslagsanslag å 600,000 kronor. Härvid må anmärkas, att dessa beräkningar, som innebära en säkerhetsförhöjning från ett på grundval av 1914 års skattebeslut i detalj uträknat belopp av 520,437 kronor till en avrundad summa av 600,000 kronor, icke torde behöva ändras med hänsyn till förordningen den 30 mars 1917 om särskilda avdrag vid 1917 års taxering till bevillning för inkomst m. m. De kommuner, som avses med det ifrågasatta understödssystemet, synas bliva i det stora hela jämförelsevis oberörda av nämnda förordning, då det kan antagas, att deras huvudsakliga skatteobjekt i allmänhet utgöras av fast egendom och att endast i ett mindre antal sådana kommuner de smärre inkomsttagarna utgöra den övervägande delen skattskyldiga. Sålunda förekom i allenast 44 av de 424 kommuner, som avses i de vid de sakkunnigas betänkande fogade tabellerna, att den beskattningsbara inkomsten av kapital och arbete uppgick till hälften eller därutöver av all inom vederbörande kommun beskattningsbar inkomst.

På grund av vad jag sålunda anfört får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för tilldelande av statsunderstöd i enlighet med av mig föreslagna villkor och grunder åt synnerligt skattetyngda landskommuner, å extra stat under sjunde huvudtiteln för år 1918 bevilja ett förslagsanslag å 600,000 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall; och skulle proposition till riksdagen avlätas av den lydelse, bilagan litt. vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Stig Östergren.

Bilaga A.

Förslag

till

Kungörelse

angående statsunderstöd åt synnerligt skattetyngda landskommuner.

1 §.

Landskommun, som är av skatt synnerligt betungad, må kunna under de villkor och enligt de grunder, som angivas i denna kungörelse, efter ansökning tilldelas statsunderstöd för lättande av skattetrycket inom kommunen.

2 §.

För att landskommun skall anses vara av skatt synnerligt betungad fordras:

att den kommunalskatt, den landstingsskatt och den vägskatt, som kommunen samt vederbörande landsting och väghållningsdistrikt under det löpande året beslutat till uttaxering, tillhopa föranlett så högt skattetryck, att detta, beräknat enligt de i 4 § angivna grunder, överstiger tio kronor för etthundra kronor inkomst;

att det skattetryck, som, på enahanda sätt beräknat, föranletts av det löpande och de två nästföregående årens uttaxeringar, i medeltal för dessa tre år likaledes överstiger tio kronor för etthundra kronor inkomst;

samt att de utgifter för kommunens folkskole- och fattigvårdsväsen, för vilkas bestridande uttaxering beslutats under det löpande året, befinnas motsvara ett belopp av mer än fyra kronor 50 öre för etthundra kronor inkomst.

3 §.

I denna kungörelse avses med

kommunalskatt: utskylder till kommunen, vare sig de beslutats å kommunalstämma eller å kyrkostämma;

etthundra kronor inkomst: såväl etthundra kronor beräknad inkomst av fast egendom som ock etthundra kronor beskattningsbar inkomst av kapital och arbete; samt

utgifter för kommunens folkskole- och fattigvårdsväsen: de utgifter för nämnda ändamål, som kvarstå efter avdrag för sådana statsbidrag och andra kommunens inkomster, vilka omedelbart hänföra sig till dylika ändamål.

4 §.

Vid beräkning av det i 2 § angivna skattetryck skall iakttagas följande:

a) Kommunalskatten med de jämkningar, som kunna föränledas av föreskrifterna under b) och c), ävensom landstingsskatten skola upptagas till det belopp för etthundra kronor inkomst, varmed de uttaxerats å inkomst av kapital och arbete. Vägskatten skall beräknas till det belopp för etthundra kronor inkomst, som det uttaxerade beloppet per vägfyrk utav inkomst av kapital och arbete motsvarar för etthundra kronor sådan inkomst.

b) Har kommunen icke eller endast delvis begagnat sig av den i 3 § i lagen om skogsaccis m. m. den 11 oktober 1912 medgivna rätt att såsom tillskott till täckande av utgifter använda skogsaccismedel, eller har kommunen för sådant ändamål icke använt därför eljest tillgängliga medel, skall beräknas den uttaxering, som skulle erfordrats, därest nämnda tillgångar kommit till dylik användning.

c) Ingår bland kommunens utgifter annuitet (ränta och amortering) å lån för annat ändamål än kyrko-, folkskole-, fattigvårds- eller sundhetsväsen, skall beräknas allenast den uttaxering, som skulle erfordrats, därest dylik annuitet icke medräknats vid uttaxeringens bestämmande.

5 §.

Såsom villkor för erhållande av statsunderstöd skall vidare gälla, att i laga ordning beslutats, att uppbörd av minst hälften utav den under det löpande året beslutade kommunalskatt skall verkställas tidigast efter utgången av juni månad påföljande år.

Verkställes kommunalskattens uppbörd av skilda uppbördsmyndigheter för kommunalstämma och för kyrkostämma, skall det i första stycket stadgade villkor tillämpas å vardera uppbörden.

6 §.

Statsunderstöd må icke utgå, därest det höga skattetrycket kan anses hava väsentligen förorsakats därav,

att jordbruksfastigheterna inom kommunen taxerats lägre än vad inom länet i allmänhet i sådant hänseende gäller;

eller att kommunen under det löpande året eller något av de två nästföregående åren vidtagit med avsevärda utgifter förenade anstalter, vilka icke varit av trängande behov påkallade, eller beslutat kommunalskatt för täckande av utgifter, vilka enligt normal hushållning i stället bort bestri-
das med lånemedel.

7 §.

Statsunderstöd utgår med det belopp, som erfordras för att det av det löpande årets uttaxeringar föranledda skattetryck för etthundra kronor inkomst, beräknat på sätt i 4 § sägs, må kunna, till den del det för-
anletts av de under samma år beslutade utgifter för kommunens folkskole- och fattigvårdsväsen, nedbringas till det i 2 § angivna belopp av fyra kro-
nor 50 öre; dock att understödet icke må utgå med högre belopp än som erfordras, för att skattetrycket må kunna lättas med högst

40 procent, i den mån det överstiger 10 men icke 11 kronor,

50 » » » » » 11 » » 12 »

60 » » » » » 12 » » 16 » och

75 » » » » » 16 kronor,

allt för etthundra kronor inkomst.

8 §.

Ansökan om statsunderstöd skall, ställd till Kungl. Maj:t, ingivas till Kungl. Maj:ts befallningshavande i länet senast den 1 december det löpande året.

Vid ansökningen skola fogas, förutom å kommunalstämma och kyrko-
stämma under det löpande året fastställda utgifts- och inkomststater, upp-
gifter i de hänseenden, som innehållas i härvid fogat formulär.

9 §.

Kungl. Maj:ts befallningshavande åligger att, efter inhämtande av de upplysningar, som ytterligare må erfordras, före den 1 påföljande februari med eget utlåtande insända de inkomna ansökningshandlingarna till Kungl. Maj:t. I utlåtandet skall särskilt angivas, huruvida på grund av föreskrift i 6 § hinder för beviljande av statsunderstöd må anses föreligga eller icke.

Går utlåtandet kommunen emot, skall Kungl. Maj:ts befallningshavande genast därom underrätta kommunen.

10 §.

Beviljat statsunderstöd må icke, utöver vad i 11 § tredje stycket sägs, användas för bestridande av kommunens utgifter; skolande detsamma vid uppbörd, varom i 5 § förmåles, genom avkortning å därvid förfallande skattebelopp tillgodokomma de skattskyldiga efter storleken av deras kommunalskatt.

11 §.

Kommunen, vilken bör före den 15 juni genom Kungl. Maj:ts befallningshavande underrättas om Kungl. Maj:ts beslut, skall för det i 10 § angivna ändamål låta upprätta avkortningslängd, upptagande för envar skattskyldig det belopp, som tillgodokommer honom. Verkställes i 5 § omförmäld uppbörd av skilda uppbördsmyndigheter för kommunalstämma och för kyrkostämma, skall särskild avkortningslängd upprättas till vardera uppbörden.

Avkortningslängd skall under minst åtta dagar hållas tillgänglig för de skattskyldiga å samma ställe som vederbörande uppbörds- och debiteringslängd, varefter den skall justeras å kommunalstämma. Särskild avkortningslängd för uppbörd av utskylder, som beslutats å kyrkostämma, skall där justeras.

Överstiger avkortningsbelopp vad den skattskyldige vid ovannämnda uppbörd har att erlägga, tillfaller det överskjutande beloppet kommunen såsom dess inkomst. På enahanda sätt förfares med understöd, som icke överstiger tjugufem öre för etthundra kronor inkomst.